

ספרי' – אוצר החסידים – ליונאוויטש

התוועדות

כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל

זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע

שניאורסאהן

מליובאוויטש

פורים, ה'תשכ"ז

חלק ב – יו"ל לש"פ ויקרא, ו' אדר-שני, ה'תשע"א

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות שבעים ואחת לבריאה

– ופרצת –

מאתיים וחמישים שנה להסתלקות-הילולא של כ"ק הבעש"ט ז"ל

בס"ד.

פתח דבר

לקראת ש"פ ויקרא, ו' אדר-שני הבעל"ט, הננו מוציאים לאור חלק שני מהתוועדות פורים, ה'תשכ"ז, הנחה בלתי מוגה — (חלק ראשון י"ל לש"פ פקודי, חלקים הבאים י"ל אי"ה בשבועות הקרובים).

*

בתור הוספה — שני מכתבים (תדפיס מכרכי "אגרות-קודש — מילואים" מהשנים תרפ"ה-תשל"ה, שמכינים עתה לדפוס).

*

ויה"ר שנזכה תיכף ומיד ממש לקיום היעוד "הקיצו ורננו גו'", ומלכנו נשיאנו בראשם, וישמיענו נפלאות מתורתו, "תורה חדשה מאתי תצא".

ועד הנחות בלה"ק

י"א אדר, ה'תשע"א (ופרצת),
מאתיים וחמישים שנה להסתלקות-הילולא של כ"ק הבעש"ט ז"ל
ברוקלין, נ.י.

©

Published and Copyright 2011 by
LAHAK HANOCHOS INC.

788 Eastern Parkway Suite #408 Brooklyn, New York 11213

Tel. (718) 604-2610 • Fax. (206) 666-1770

E-mail: info@lahak.org • Internet: <http://www.lahak.org>

The Kehot Logo is a registered trademark of Merkos L'inyonei Chinuch, Inc.

5771 • 2011

Printed in the United States of America

נדפס באדיבות דפוס
The PrintHouse
538 Johnson Ave. Brooklyn N.Y. 11237
(718) 628-6700

נסדר והוכן לדפוס
על ידי חיים שאול בן חנה
בדפוס „ועד הנחות בלה"ק"
Tel. (718) 604-2610 Fax. (206) 666-1770

סדר ועימוד בתכנת „תג". הפצה בארצות-הברית: (718) 735-4585

י. בנוגע לכל האמור לעיל יש צורך בהבהרה וזהירות מיוחדת – בנוגע לענין הקרירות.

ובהקדמה:

כאשר יהודי מתבונן במעמדם ומצבם של בני"י, ש"בכל דור ודור עומדים עלינו לכלותינו"⁶²,

— הן בדורות שהיו אמורים להקרא בעלי-תרבות ביותר ("העכסט קולטור"), הן בדורות שהיו אמורים להתנהג ע"פ צדק ויושר, הגיון ומוסר, והן בדורות שהיו אמורים להתנהג באופן ד"גר זאב עם כבש"⁶³, כיון שכך כתב פלוני בן פלוני שנתקבל על ידם ל"מורה דרך", הנה "בכל דור ודור עומדים עלינו לכלותינו", והיינו, שלמרות כל הכללים של צדק ויושר וכו' וכו', הנה כשמדובר אודות יהודים, אזי היחס שלהם הוא — "לכלותינו". וכמשל חז"ל⁶⁴ (שנתבאר פעם בארוכה⁶⁵) מ"בעל התל"ו" ו"בעל החריקין": ישנם כאלו שהסיבה לכך שרצונם "לכלותינו" היא בגלל שנרגש אצלם שיהודי הוא "בעל התל", היינו, שתופס מקום גדול, ומרגיש את עצמו גדול ונעלה מכל אלו שמסביבו; וישנם כאלו שהסיבה לכך שרצונם "לכלותינו" היא בגלל שיהודי הוא "בעל החריקין", היינו, שמציאותו קטנה מדי מלהניח לה מקום תחת השמש. —

ובדרך הטבע, כשיש "כבשה (אחת) העומדת בין שבעים זאבים"⁶⁶, לא תתכן מציאות שלא תתבצע מחשבתם הרעה,

וסיבת הקיום של בני"י למרות כל הגזירות שהיו במשך כל הדורות, היא, רק בגלל ש"הקב"ה מצילנו מידם"⁶⁷, "ואתה ברחמיך הרבים הפרת את עצתו וקלקלת את מחשבתו"⁶⁷ — אם באופן של התלבשות בדרך הטבע, כפי שהי' ב"ימי הפורים האלה"⁶⁸, ש"אחות יש לנו בבית המלך"⁶⁹, והיא פעלה אצל אחשוורוש לבטל את הגזירה, ולכאורה היו יכולים לדמות ("איינרעדן זיך") שענין זה נעשה ע"י הכירות וקשרים בעיר הבירה, ובמילא היכן רואים כאן השגחת השם; או באופן של נסים גלויים, כפי שהי' לפני מ"ת, בזמן יצי"מ, ועד"ז בשאר ה"אותות ומופתים שבתורה" (כמבואר בשער היחוד והאמונה⁷⁰ שזהו"ע ש"שיתף עמו מדת הרחמים"⁷¹),

(62) נוסח הגש"פ.

(63) לשון הכתוב — ישעי' יא, ו.

(64) מגילה יד, רע"א.

(65) שיחת פורים תשכ"ה ס"כ ואילך

(תו"מ חמ"ג ע' 34 ואילך).

(66) תנחומא תולדות ה' אסת"ר פ"י, יא.

וראה פס"ר פ"ט.

(67) נוסח "ועל הנסים" דפורים.

(68) אסתר ט, כח.

(69) מגילה טו, ב.

(70) רפ"ה.

(71) פרש"י עה"ת בתחלתו.

הנה התבוננות זו — אם רק המתבונן אינו רוצה לרמות את עצמו — צריכה להביא לידי מסקנא ש"אנו אין לנו שיור אלא התורה הזאת"⁷², ש"היא חיינו ואורך ימינו"⁷³, ע"י שאוחזים ב"תורת חיים", וחיים ע"פ מצוותי עליהם נאמר¹⁸ "וחי בהם".

אבל ישנו ה"מלך זקן וכסיל"⁷⁴, שצריך למלא תפקידו, להביא יהודי לידי נסיון, כמ"ש⁷⁵ "כי מנסה הוי' אלקיכם אתכם".

וכיון שאינו יכול לבוא ליהודי ולומר לו מיד "עבוד עבודה זרה" (כסיום דברי הגמרא⁷⁶), שהרי בודאי לא ישמע אליו — הנה לכל לראש מתחיל עם ענין הקרירות:

הן אמת שכל מה שאתה אומר הוא אמת וטוב וישר ונכון, אבל, מה יש לך להיות בהתפעלות, "לצאת מהכלים", ולשכוח על כל הנהגות העולם — יש צורך בהתיישבות אורות בכלים, ולהתנהג כדרך איש מנומס, מבלי להתפעל מזה שהקב"ה מראה "קונץ" ו"מצילנו מידם", שהרי הקב"ה הוא "כל יכול"⁷⁷, ובמילא אין לך להתפעל מזה שמראה עוד נס!?! ...

וממשיך להאריך בהסברת הדבר — לא בגדלות הבורא, אלא בשלילת החידוש שבקריעת ים סוף (ועד"ז בשאר האותות ומופתים שיש צורך להתבונן בהם בגלל ש"בעל הנס אינו מכיר בנסו"⁷⁸).

וכאשר פועל אצלו ענין הקרירות — שיוצא מרגש השמחה על הנס שנראה לו, ובודאי שלא שייך שיברך ברכת הנסים (כמו בפורים, שאע"פ שהנס הי' נסתר בדרכי הטבע, מ"מ, מברכים בשם ומלכות, כיון שאין ספק וספק ספיקא שהי' זה ענין של נס, ככל הפרטים שבענין הנס) — אזי בא לשלב ומצב שני, שמטיל אצלו ספק⁷⁹: הן אמת שכך מחייב השכל, אבל, אתה בעצמך יודע שהנך מוגבל, והשכל אינו אלא שכל בלבד, ובמילא, אף שלפי חיוב השכל היום יש מקום להתנהג לפי הכלל שמדי ספק לא יצא, הרי אי אפשר לדעת לאיזה מסקנא תגיע מחר ומחרתיים!

יא. ועל זה הוא הסדר והתיקון — שלפני שקורין במגילה "וקבל (לשון יחיד) היהודים את אשר החלו לעשות" (במתן-תורה), שזוהי גמר

(72) ע"פ נוסח הפיוט "זכור ברית" בתפלת העמידה דנעילה. וראה לקו"ש חי"ב ע' 230 בהערה (ד"ה ואין לנו).
 (73) ע"פ נוסח ברכת "אהבת עולם" בתפלת ערבית, ע"פ לשון הכתוב — ס"פ נצבים.
 (74) קהלת ד, יג.
 (75) פ' ראה יג, ד.
 (76) שבת קה, ב.
 (77) ראה גם תו"מ חל"ט ס"ע 88 ואילך. וש"נ.
 (78) נדה לא, א.
 (79) ראה לקמן סט"ו. וש"נ.

קבלת התורה, תיקנו לקרות "זכור את אשר עשה לך עמלק", "אשר קרך בדרך"⁸⁰:

כאשר מדובר אודות זכירת עמלק — הנה לכאורה היו צריכים לספר כמה אנשים הרג או פצע, או איזה שלל לקח כו'. ואעפ"כ, לא מספרים מאומה מכל זה, אלא מספרים רק "אשר קרך בדרך".

— ומ"ש לאח"ז "ויזנב בך כל הנחשלים אחריך", הרי כאן מדובר לכאורה אודות ה"נחלשים", החלשים שנגררים כו', וגם בנוגע אליהם לא נאמר שהרגום, אלא רק "ויזנב בך", כפי שהפירוש בזה הוא. —

ועל זה נאמר "זכור", ו"לא תשכח"⁸¹, והיינו, שאע"פ ש"מלחמה לה' בעמלק מדור דור"⁸², וא"כ, יכול לסמוך על הקב"ה שלקח על עצמו תפקיד זה, כך שאינו צריך לסייע להקב"ה — אעפ"כ אומרים לו "זכור", ו"לא תשכח". בודאי צריך לזכור שהקב"ה יערוך את המלחמה, אבל אסור לך לשכוח אלא לזכור — הן בפה והן בלב⁸³ — "את אשר עשה לך עמלק": "אשר קרך בדרך".

ומבואר במדרש תנחומא⁸⁴ בפירוש הלשון "קרך" — שזהו ביטוי בלתי רגיל בתנ"ך, ולכאורה הי' מתאים יותר לומר "אשר נלחם בך", "אשר פגע בך", "נגע בך", ושאר לשונות כיו"ב, ולא "אשר קרך" — שזהו מלשון קרירות:

"משל למה הדבר דומה, לאמבטי רותחת שלא הי' ברי' יכולה לירד בתוכה, בא בן בליעל אחד קפץ וירד לתוכה, אע"פ שנכוה, הקירה לפני אחרים. אף כך כשיצאו ישראל ממצרים, ונקרע הים לפניהם, ונשתקעו המצרים לתוכו, נפל פחדם על כל האומות. . . כיון שבא עמלק ונזדווג להם, אע"פ שנטל את שלו מתחת ידיהן, הקירן לפני אומות העולם".

כלומר:

לאחרי שכל העולם ראה את הנסים ואותות ומופתים שעשה הקב"ה עם בני"י ביצי"מ, הי' מונח בעולם ש"ה' אחד ושמו אחד"⁸⁵, ויש לו "גוי אחד בארץ"⁸⁶, שהם בני"י.

ומי הוא זה שביטל מעמד ומצב זה מכל העולם — הרי זה עמלק, עי"ז שלא התפעל מכל האותות ומופתים, ובהיות בני"י "בדרך בצאתכם

(80) תצא כה, יז"ח.

(81) שם, יט.

(82) ס"פ בשלח.

(83) ספרי תצא שם. מגילה יח, א. תו"כ

ר"פ בחוקותי.

(84) תצא ט.

(85) זכרי' יד, ט.

(86) שמואל"ב ז, כג. ועוד.

ממצרים⁸⁰, כאשר זה עתה יצאו ממצרים עם כל ה"שטורעם", ולאחרי קריעת ים סוף — בא עמלק להלחם עם בני", ומאז נשארה ההנחה בעולם שמותר לפגוע ("טשעפען זיך") בבני", ואף שהיו אותות ומופתים כו' — ימצאו עצה לכך...

וכמו במשל הבן בליעל שקפץ לתוך אמבטי רותחת, שע"ז ביטל את המורא שנתיראו כולם מפני המים הרותחים, ואף שהוא בעצמו נכווה — יחפשו עצה שלא להיכוות...

וזהו פירוש המדרש ש"אשר קרך" הוא מלשון קרירות, היינו, שהפגיעה שפגע המן בבני"ע"י מלחמתו היא — שקירר את כל היחס של העולם לכל מה שאירע עם בני", כך, שהכוונה בזה היא — לא לבני", אלא למושיען של ישראל, הקב"ה.

יב. וכיון שכל העינים שישנם בעולם הם "בשביל ישראל", כדרשת רז"ל⁸¹ "בראשית, בשביל ישראל שנקראו ראשית" — ישנו ענין זה גם בעבודת האדם:

יכול להיות שיהודי רואה השגחה פרטית, ואח"כ מתקרר ומתחיל לחשוב: אולי אין זה נס, ואולי אין זו השגחה פרטית, ואולי "כחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה"⁸⁷.

הן אמת ש"עומדים עלינו לכלותינו", אבל, העובדה שניצלנו היא בגלל שאנגליא הי' לה ענין פלוני, לצרפת הי' ענין שני, ולארצות-הברית ענין שלישי, ו"כוחם ועוצם ידם" הצילנו מאלו ש"עומדים עלינו לכלותינו".

ובכן, ההתחלה היא מענין הקרירות: אין לו מה להתפעל מההשגחה פרטית שהקב"ה הציל את שארית הפליטה; זהו ענין שאין מה להתפעל ממנו.

ומזה בא אח"כ לידי ספק: אולי אין זה ענין ששייך להקב"ה כלל — לא ההצלה, ובמילא גם לא הגזירה; זה לא נכון ש"מפני חטאינו גלינו מארצנו"⁸⁸, והסיבה לכך ש"עומדים עלינו לכלותינו" אינה בגלל ש"הלכה בידוע שעשו שונא ליעקב"⁸⁹, אלא ישנם סיבות כלכליות ("עקאָנאָמישע סיבות"), וסיבות אחרות כו', וכאשר יבטלו את הסיבות, יתבטל המסובב. וכאן מתאים הסיפור שסיפר רבינו נשיאנו אודות רבינו הזקן, ששמע מאביו, כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע, כפי שיסופר לקמן (סט"ו).

(89) ספרי בהעלותך ט, יו"ד. פרש"י וישלח לג, ד.

(87) עקב ח, יז.
(88) נוסח תפלת המוספין.

יג. ובהנוגע לענייננו — לסיום העניין:

למרות שיודעים שהאמת היא שרק "הקב"ה מצילנו מידם", יש צורך להזהר מהעמלק הפנימי, שהוא היצה"ר, שבא ומפתה את האדם לחשוב שכחו ועוצם ידו עזר להקב"ה, ואח"כ מוסיף ואומר שזהו רק כחו ועוצם ידו, ואינו רואה כלל את התערבותו של הקב"ה; יש לו ראש טוב, הבנה והשגה טובה, ולכן הצליח וניצל, ועשה את כל העושר, החיל הזה. וזהו שאומרים "זכור גוי" ו"לא תשכח": יהודי צריך לזכור שהקרירות והספקות אינם משלו (של היהודי), אלא מה שזורק לו היצה"ר, "אל זר אשר בקרבך"⁷⁶, "עמלק", עליו נאמר⁹⁰ "ראשית גוים עמלק", והיינו, שהגוי ("ראשית גוים") שישנו אצל היהודי הוא זה שלוחם עמו.

וכאשר יהודי מקיים את הציווי "זכור" ו"לא תשכח" בנוגע לעמלק הפנימי — אזי מנהל הקב"ה את המלחמה בעמלק ("מלחמה לה' בעמלק") שמחוץ הימנו, ומנצחו, ו"מצילנו מידם", וההצלה היא באופן שכל ביזת מצרים וביזת הים שהיתה בסכנה מצד מלחמת עמלק, מובאת בשלימות למתן-תורה, ומשם הולכים ל"ארץ טובה ורחבה"⁹¹ (אם לא היו מתערבים הגזירות שלאח"ז, שצמחו מ"עמלק").

וכשם שבמ"ת הי' תחילה העניין דמלחמת יהושע בעמלק, כדברי משה ליהושע "בחר לנו אנשים" ("אנשי משה"⁹²) וצא הלחם בעמלק⁹³, ואח"כ הי' העניין ד"ויחן שם ישראל", "ויחן" לשון יחיד — כך גם בזמן אחשוורוש, וכן בכל שנה ושנה, שלפני שקוראים במגילה "וקבל היהודים" לשון יחיד, קורין תחילה "זכור את אשר עשה לך עמלק", ו"לא תשכח".

ועי"ז — "ונהפוך הוא"²⁵, ש"ליהודים היתה אורה"²⁶, וכפירוש חז"ל⁹⁴ "אורה זו תורה", והיינו, שע"י "תורה" נעשית "אורה" כפשוטה, וכן "שמחה וששון ויקר"²⁶, "יקר אלו תפילין"⁹⁴, ש"הוקשה כל התורה כולה (המצוות שבתורה)⁹⁵ לתפילין"⁹⁶, שע"ז "ראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך"⁹⁷.

ו"כן תהי' לנו", במקום הזה ובזמן הזה.

ו"מיסמך גאולה לגאולה"⁹⁸ — גאולת אחשוורוש לגאולת פסח,

90 בלק כד, כ. שהוקשה. לקו"ש ח"ה ע' 226 ובהערה 29. ח"ט
 91 שמות ג, ח. ועוד. ע' 79 ובהערה 3. תו"מ חל"ה ע' 275. ועוד.
 92 תו"א תצוה פג, ב. ובכ"מ. 96 קידושין לה, א. וש"נ.
 93 בשלח יז, ט. 97 תבוא כח, יו"ד. וראה ברכות ו, א.
 94 מגילה טז, ב. וש"נ.
 95 ראה אג"ק חכ"ו ע' קעג הערה ד"ה 98 מגילה ו, סע"ב ובפרש"י.

אשר, "בניסן נגאלו ובניסן עתידין להגאל"⁹⁹, "כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות"¹⁰⁰, ע"י משיח צדקנו.

* * *

יד. צוה לנגן ואמר מאמר ד"ה וקבל היהודים את אשר החלו לעשות.

* * *

טו. בפורים תרצ"ו — שאז היתה הקביעות (בנוגע לתענית אסתר, שבת זכור ופורים) כמו בשנה זו, שפורים חל ביום ראשון, ושבת פ' זכור חל בערב פורים, ותענית אסתר חל ביום חמישי — סיפר כ"ק מו"ח אדמו"ר¹⁰¹ אודות פורים שנת תרע"ט, שגם אז היתה אותה קביעות, שהלך עם אביו, כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע, לאחרי התענית ביום חמישי, ואדנ"ע הי' חלוש מהתענית, ואמר לו שיזכיר דבר-מה ("דערמאָן עפעס"), והזכיר את הסיפור שסיפר אחיו הגדול של אדנ"ע, מה ששמע מחותנו, ששמע מר' פינחס רייזעס (אחד מראשוני וגדולי החסידים של רבינו הזקן) — אודות הפורים שהי' בשנת תקמ"ז (דהיינו לפני מאה ושמונים שנה), שגם אז היתה אותה קביעות.

— ולפני כן הסביר כ"ק מו"ח אדמו"ר¹⁰² הטעם שהי' נקרא "ר' פינחס רייזעס", לא ע"ש אביו, וגם לא ע"ש אמו, אלא ע"ש חותנתו, אף שלכאורה הי' מתאים יותר לקראו על שם אביו, שהרי אביו, ר' העניך שיק, הי' מגדולי הרבנים והלומדים בדורו, מגאוני שקלאָו, שהיתה אז עיר ואם בישראל בנוגע לתורה ולימודה, ואעפ"כ, לא קראוהו ע"ש אביו, אלא ע"ש חותנתו:

חותנתו של ר' פינחס היתה עשירה מפורסמת בשקלאָו, ובבוא רבינו הזקן לשקלאָו — בשנים הראשונות לנשיאות ומגידות שלו, שאז הי' נקרא בשם "המגיד מליאזנא" — שמעה דבר פלא: המגיד מליאזנא הגיע לעיר, ללא פירסום, באופן פשוט, עם עגלה וסוס אחד, ואמר "תורה" בבית-הכנסת שבו התאספו כל הלומדים שבעיר, והשיב על כל השאלות ששאלו אותו, ואילו בנוגע לשאלות שהוא שאל אצלם ב"לומדות", השיבו על אחת, ועל שלשה לא השיבו.

ומרוב התפעלות על גדלותו של רבינו הזקן (מבלי לדעת פרטים

99) ר"ה יא, רע"א. שמו"ר פט"ו, יא. סט"ז ואילך (תו"מ ח"ט ע' 177 ואילך). וש"נ.

100) מיכה ז, טו. 102) ס"ד ואילך (סה"ש שם ע' 126

ואילך). וראה גם שיחת פורים תשכ"ג סכ"ח

ע' 127 ואילך). וראה גם שיחת פורים תשי"ז ואילך (תו"מ ח"י ע' 234 ואילך). וש"נ.

נוספים), אמרה לשלשת חתני' — שא' מהם הי' ר' פינחס — שהחתן שיסע ל"מגיד" זה ללמוד אצלו, תתן לו את כל רכושה. ור' פינחס נסע לליאזנא והי' שם שלשה חדשים, והביא לה מכתב־עדות שלמד אצל רבינו הזקן שלשה חדשים, ונתנה לו את כל רכושה. ולקח ר' פינחס את כל הרכוש שקיבל מחותנתו, ומיד הביאו ונתנו לרבינו הזקן, "לצדקה עבור ענינים כלליים" (כלשון רבינו נשיאנו), ובירכו רבינו הזקן שיהי' לו תורה וגדולה ("תורה וגדולה במקום אחד"¹⁰³), ואכן הי' ר' פינחס רייזעס גביר גדול, כידוע.

ר' פינחס רייזעס הי' מסור ביותר ("מורא'דיק איבערגעבען") לרבינו הזקן, ועד כדי כך, שנוסף לכך שבין ה"חוזרים" שהיו רגילים לחזור על מאמרי רבינו הזקן הי' נחשב מהטובים ביותר בנוגע לדייקנות בכל הפרטים, וכפי שסיפר אז רבינו נשיאנו שהצמח־צדק הי' סומך במיוחד על ההנחות שרשם ר' פינחס רייזעס ממאמרי רבינו הזקן, הנה כאשר לפעמים הי' רבינו הזקן מתגלגל על הרצפה בשעת אמירת המאמר, מרוב התפעלות, הי' ר"פ קופץ ומתגלגל אחרי רבינו הזקן כדי לקלוט את תיבות המאמר שאומר רבינו הזקן בשעת גלגולו על הרצפה!¹⁰⁴

וכנראה שכל זה בא בתור הקדמה בנוגע לאמינות הסיפור שסיפר ר' פינחס רייזעס אודות הפורים שהי' בשנת תקמ"ז:

ביום השבת (פ' זכור, שחל בערב פורים) אמר רבינו הזקן מאמר ד"ה זכור את אשר עשה לך עמלק, ובין הנקודות של המאמר — שעמלק בגימטריא "ברזל"¹⁰⁵ ובגימטריא "ספק"¹⁰⁶, וענינו של עמלק הוא "אשר קרך", מלשון קרירות, ועד שיכול להטיל ספק אם העבודה היא עבודה. ואח"כ בפורים אמר רבינו הזקן מאמר ד"ה חייב איניש לבסומי בפוריא, והביא הפסוק¹⁰⁷ "בלילה ההוא נדדה שנת המלך", שנת מלכו של עולם¹⁰⁸, וביאר הענין דאוא"ס, שלהיותו "אין סוף", אינו בערך העולמות, וכדי שיוכל להיות בריאת העולמות הוצרך להיות ענין הצמצום, ומזה הוא ענין השינה. ו"בלילה ההוא נדדה שנת המלך", שנת מלכו של עולם — עי"ז שבני"י עמדו במשך כל השנה כולה בתנועה של מסירת נפש. [ובכללות — הרי הם אותם הענינים שנתבארו במאמר שאמר

(103) ל' חז"ל — גיטין נט, רע"א. וש"נ.
 (104) ראה גם תו"מ — רשימת היומן ע' בהוספות סקי"ח. סה"מ עזר"ת ע' קפב. רצט. וש"נ.
 (105) עם הכולל (ראה אוה"ת תצוה ע' א' (107) אסתר ו, א.
 (108) יל"ש עה"פ (רמז תתנו).
 (106) ראה כתר שם טוב (הוצאת תשנ"ט) בהוספות סקי"ח. סה"מ עזר"ת ע' קפב. עטר"ת ע' רצד. תש"ט ע' 40; 65. ועוד.
 (107) אסתר ו, א.
 (108) יל"ש עה"פ (רמז תתנו).
 (109) א'תשלט. מג"א ע' רטז. סה"מ תרכ"ז ע' קס; תסז).

רבינו נשיאנו בפורים הראשון בבואו לכאן בפעם השני, כפי שנדפס בספר המאמרים קיץ ה'ש"ת¹⁰⁹, ואולי הוא אותו מאמר].
עד כאן סיפור הרב, אודות הפורים שהי' בשנת תקמ"ז, לפני מאה ושמונים שנה, שאז נתבאר הענינים הנ"ל.

טז. והנה, בסיפור זה לא נתבאר הענין ד"ברזל", אלא רק נזכרה הנקודה ש"עמלק" בגימטריא "ברזל".

— ולהעיר, שגימטריא זו היא "עם הכולל" (כפי שמצינו לרוב בספרי קבלה), שהרי "ברזל" בגימטריא רל"ט, ולא ר"מ (כמו "עמלק"), אלא כאשר מצרפים את ה"כולל", כללות התיבה, שנחשבת למספר אחד, הרי זה בגימטריא "עמלק".

ולאלו השואלים קושיא על זה שהמושג "עם הכולל" הוא רק בספרי קבלה, והיכן הוא המקור לכך בנגלה — הנה מצינו הלכה למעשה בדין בפועל בנוגע למספר המלקות: "כמה מלקין אותו, ארבעים חסר אחת, שנאמר¹¹⁰ במספר ארבעים, מנין שהוא סמוך לארבעים" (חשבון המשלים סכום של ארבעים)¹¹¹, והיינו, שכאשר ישנו מספר שביחד עם ההשלמה עולה ארבעים, הרי זה נקרא מספר ארבעים, ועד שעל ידו מקיימים הציווי "ארבעים יכנו"¹¹⁰, אע"פ שמלקים רק ל"ט פעמים, כיון שהוא משלים לארבעים. [ומצינו עוד ענינים כיו"ב במדרשים, אבל, הענין האמור קשור עם הלכה בפועל בנגלה דתורה, כנ"ל].

אבל אעפ"כ — כמבואר בכ"מ וכמדובר כמ"פ¹¹² — ענין הגימטריאות (ודרוש) אינו שדה פרוצה, כך שכל אחד יכול לעשות כרצונו: לפעמים "עם הכולל", ולפעמים עם שני כוללים... ולפעמים בדיוק (ללא הכולל), כפי שמבאר ר' יוסף אירגאס¹¹³ (שהי' פוסק גם בנגלה דתורה, כפי שרואים בשו"ת שלו בעניני הלכה, וישנם גם ספרים ושו"ת שלו בעניני קבלה), שכאשר מחשבים גימטריא מדוייקת, הרי זה בגלל שבענין זה מוכרח להיות דוקא בדיוק, וכאשר מחשבים גימטריא "עם הכולל", הרי זה בגלל שבענין זה מוכרח להיות דוקא "עם הכולל".
ובודאי אין זה באופן שעושים גימטריא בגלל שרוצים להראות "קונץ"... ולכן, אם הגימטריא מכוונת בדיוק, מה טוב, ואם לאו, מוסיפים את הכולל, ואם עדיין חסר, מוסיפים שני כוללים וכו'.

(109) ד"ה בלילה ההוא (סה"מ קיץ 112) ראה תו"מ חל"ט ע' 409 ואילך. ה'ש"ת בתחלתו).
(110) תצא כה, ג.
(111) מכות כב, סע"א (במשנה).
(112) ראה תו"מ חל"ט ע' 409 ואילך. וש"נ.
(113) שומר אמונים ויכוח א' אות כ"כא.

(כ"ק אדמו"ר שליט"א אמר בבת-שחוק:)

פעם היו נוהגים ב"חדר" לומר "פורים-תורה". ואמר משהו, ש"יין" בגימטריא "לקח". וכששאלו אותו: היתכן? הרי "יין" מספרו שבעים, ואילו "לקח" מספרו מאה שלושים ושמונה?! — השיב, שהעצה לזה היא ליקח עוד הפעם "יין". ושאלו אותו: הרי ב"פ" "יין" יעלה יותר מ"לקח"? והשיב, שיש ליטול עוד פיסת "לקח". ושאלו אותו: הרי ב"פ" "לקח" יהי הרבה יותר מב"פ" "יין", ואפילו יותר מג"פ" "יין"? והשיב, שצריך ליקח הרבה "יין" והרבה "לקח", עד שיהי אחד מהשתיים: או שהחשבון ישתווה, או שיבוא לידי קיום המצוה "לבסומי בפוריא עד דלא ידע"¹¹⁴, ואם לא ידע להבחין "בין ארור המן לברוך מרדכי"¹¹⁴, עאכור"כ שלא יוכל להבחין אם "יין" בגימטריא "לקח", או יותר או פחות.

ובנוגע לענייננו, צריך להבין הטעם ש"עמלק" בגימטריא "ברזל" עם הכולל דוקא, ובכלל, מהי השייכות של "עמלק" ל"ברזל"?

השייכות של ענין הקרירות ("אשר קרך") לעמלק, וכן השייכות של ענין ה"ספק" לעמלק — מובנת ע"פ המבואר לעיל, וכפי שנתבאר יותר במאמרי חסידות; אבל לכאורה אינו מובן: מהי השייכות של "ברזל" לעמלק?

בספרי קבלה¹¹⁵ איתא ש"ברזל" ר"ת בלהה רחל זלפה לאה, והיינו, שהשפחות נזכרים לפני האמהות, בבחינת "שפחה כי תירש גבירתה"¹¹⁶, שזהו ענין ששייך ללעז"ז, ולא לקדושה; אבל, כמדובר כמ"פ¹¹⁷ שבימינו רוצים שכל הענינים (כולל גם השייכות של "ברזל" ל"עמלק") יהיו מובנים ומוסברים גם בנגלה דתורה, ועד להלכה בפועל.

יז. והענין בזה:

בנוגע לבנין ביהמ"ק נאמר¹¹⁸ "ומקבות והגרזן כל כלי ברזל לא נשמע בבית בהבנותו", ועד"ז בנוגע לבניית המזבח במשכן נאסר להשתמש בברזל¹¹⁹, ולבשון הכתוב¹²⁰: "לא תניף עליהם ברזל" — שזהו דין בנגלה דתורה¹²¹.

ובענין זה יש הדגשה מיוחדת בנוגע למזבח, שהרי ישנו פרט אחד

(114) מגילה ז, ב.

(115) כתבי האריז"ל — סה"ל ויחי מט, יא. ל"ת ושעה"פ ואתחנן ד, כ. עקב ח, ט. ועוד.

(116) משלי ל, כג. וראה אוה"ת תצוה ע' א'תצב ואילך. לקוטי לוי"צ אג"ק ע' תיז.

(117) ראה גם

(118) מלכים"א ו, ז.

(119) יתרו כ, כב.

(120) תבוא כז, ה.

(121) רמב"ם הל' ביהב"ח פ"א הט"ו.

שבו חלוק המזבח מכל שאר עניני המשכן — שכל עניני המשכן, אפילו הארון, יכולים לעשותם בחול, ולמסרם אח"כ לקדושה, משא"כ בנוגע למזבח, איתא במכילתא על הפסוק¹²² "מזבח אדמה תעשה לי", "לשמי", שתחלת עשייתו צריכה להיות בקדושה. ומזה מובן, שענינו של עמלק (בגימטריא ברזל) אינו נוגע כ"כ בשאר עניני המשכן שיכולים לעשותם בחול, אלא דוקא בנוגע למזבח שתחילת עשייתו צ"ל "לשמי", ולכן יש אזהרה מיוחדת בנוגע למזבח — "לא תניף עליהם ברזל".

וטעם הדבר מפורש גם הוא בנגלה דתורה — "שהמזבח נברא להאריך ימיו של אדם, והברזל נברא לקצר ימיו של אדם, אין זה בדין שיונף המקצר על המאריך"¹²³.

ולהעיר גם ממ"ש במדרש¹²⁴: "כיון שנברא הברזל התחילו האילנות מרתתים, אמר להן, מה לכם מרתתין, עץ מכם אל יכנס בי, ואין אחד מכם ניזוק", והיינו, שענינו של הברזל הוא לכרות את העץ, שזהו גם תוכן הענין שהברזל מקצר ימיו של אדם, שהרי "האדם עץ השדה"¹²⁵.

והענין בזה:

החיות ואריכות הימים — "חיינו ואורך ימינו"⁷³ — של אדם, ובפרט "האדם עץ השדה" שקאי במיוחד על תלמיד חכם (כדברי הגמרא במסכת תענית¹²⁶), הרי זה הענין שבשבילו הוציאו את בני"מ מצרים, כמ"ש¹²⁷ "בהוציאך את העם מצרים תעבדון את האלקים על ההר הזה", שזהו הענין דמתן-תורה (שעז"נ⁴ "אשר החלו לעשות").

ומי הוא זה שרצה לעשות פעולת הברזל "לקצר ימיו של אדם", רחמנא ליצלן — הרי זה עמלק. וזהו ש"עמלק" בגימטריא "ברזל".

ועפ"ז יובן גם הטעם שהגימטריא אינה במילואה — כי, בגימטריא גופא מודגש הענין דקיצור הימים, ע"י החסרון בגימטריא.

כלומר: ענין הקרירות ("אשר קרך"), ואפילו הענין ד"ספק" (עמלק בגימטריא ספק, שגימטריא זו היא במילואה) — הרי זה רק התחלת הפיתוי של עמלק; ואילו ענין ה"ברזל" הוא — כשכבר בא בפועל, למעט מהתמדה וסקידה בלימוד התורה, כדרשת חז"ל¹²⁸ על הפסוק¹²⁹ "ויבוא עמלק וילחם עם ישראל ברפידים", ש"רפו ידיהם מדברי תורה",

(127) שמות ג, יב ובפרש"י. שמו"ר פ"ג,

ד. וראה לקו"ש חל"ו ע' 7 ואילך.

(128) מכילתא ויל"ש (רמז רסג) עה"פ.

וראה סנהדרין קו, סע"א ובפרש"י. וש"נ.

(129) בשלח יז, ח.

(122) יתרו שם, כא ובפרש"י.

(123) מכילתא ופרש"י שם, כב.

(124) ב"ר ספ"ה.

(125) פ' שופטים כ, יט.

(126) ז, א.

שזהו תוכן הענין דקיצור ימיו של אדם. וענין זה מרומז בכך שחסר גם בגימטריא של "ברזל", ויש צורך בעזר ע"י ענין הכולל.

יח. ובנוגע לעניננו:

נזכר לעיל (ס"י) דברי הגמרא⁷⁶ "כך אומנתו של יצר הרע, היום אומר לו עשה כך, ולמחר אומר לו עשה כך, עד שאומר לו עבוד עבודה זרה", והיינו, שהיצה"ר אינו מתחיל מיד לומר לאדם לעבור על רצון ה', שהרי בודאי לא ישמע אליו, אלא הסדר בזה — שמתחיל עם ענין הקרירות: רצונך ללמוד תורה — למד תורה לבריאות ("געזונטערהייט"), אבל, ללא התפעלות; הנך מקיים מצוות, נותן צדקה — אין מה להיות בהתפעלות; תחשוב היטב כמה הנך יכול ליתן, כמה אתה צריך ליתן וכמה מתאים לך ליתן, אבל לא באופן של יציאה ממדידה והגבלה.

ולאחרי כן בא השלב השני — עמלק בגימטריא ספק: היצה"ר מתחיל לזרוק אצלו ספק אם הוא צריך או אינו צריך לעשות זאת, ואז, גם כשעושה הדבר, נהרי זה מתוך חלישות, ברפיון ידים.

ולאח"כ בא עד לענין ה"ברזל" — שבפועל מקצר את הקישור שלו עם "חיינו ואורך ימינו", תורת חיים ומצוותי.

וענין זה צריכים לזכור בכל יום, כפי שמביא רבינו הזקן בשו"ע שלו¹³⁰, ש"זכירת .. מעשה עמלק .. מצותה בכל יום, וטוב לזכרן אצל קריאת שמע" (בברכת ק"ש).

וכאמור לעיל (סי"א) שעי"ז שיהודי לוחם ומוחה את העמלק ("תמחה את זכר עמלק") שבקרבו, אזי נעשית ה"מלחמה לה' בעמלק", עם "ראשית גוים עמלק", ועם כל אלו שאנו נמצאים אצלם בגלות, ויוציאנו בקרוב ממש, ב"דרא דמשיחא" (כמ"ש בתרגום¹³¹ על הפסוק⁸² "מלחמה לה' בעמלק מדור דור"), מתוך שמחה וטוב לבב, ובטוב הנראה והנגלה, ע"י משיח צדקנו, בגאולה האמיתית והשלימה.

* * *

131) תיב"ע.

130) אר"ח ס"ס ס"ד.

הוספה

בי"ה. ט"ז אדר תשי"ז
ברוקלין

הרה"ג ווי"ח אי"א נוי"נ עוסק בצ"צ מוה"י...

שלום וברכה!

לאחרי הפסק הארוך נתקבל מכתבו מי"א אדר, והוא בהמשך לענין הידוע בהחילוקי דיעות שהי' בינו ובין הרב... שי' שגרמו למיעוט הפעולות וחוששני לומר גם להפסק הפעולות, ומסביר טעמו ונמוקו בזה.

וכמדומה כבר כתבתי פעם גם לו, אשר סו"ס מה יועילו הטעמים והנמוקים, כי הרי שכל והשגה נמצאים בעולמות שלמעלה מעוה"ז יותר מאשר כאן, ולא זהו תכלית בריאת האדם עלי אדמות, כ"א הבפוי"מ בעשי, ואם זה חסר, הרי העיקר חסר, ואם מנצלים את הזמן להצדיק את העדר הפעולות או מיעוט הפעולות, הרי גם זמן זה אין מנצלים אותו לעשי בפועל, והוא היפך הידוע בהענין דבא בימים, שיהיו מספר ימים שלמים, נוסף על שמוכרחני לאמר – שבמכתבו אינני מוצא הטעם – מפני מה לא התנהג בהסדר שקדמו, כיון שעדיין לא נקבע סדר חדש? ובמה שמסיים בפתקא זו, בקשת סליחה ושלא תהי' קפידא וכו' וכוונתו רצוי, הנה פשיטא שלא לקפידא ח"ו כוונתי, ואין בזה ענין שאני צריך למחול למי שהוא על מה שהוא, כ"א – שהעולם צריך לפעולות שצריכים היו אנ"ש ד... לעשותם, ומה יועיל אם פב"פ ימחול, ולא יקפיד, שהרי עי"ז לא יתוסף אור בחלקו בעולם ולא תתוסף התמיכה המקווה למוסד פלוני וכו'. והנפק"מ בזה הוא רק בהנוגע להשכר, אבל – מקרא מלא דבר הכתוב – היום לעשותם, ומוסיפים חז"ל ומפרשים, ולמחר לקבל שכרם, [שאין זה רק הוספה להכתוב אלא גם ביאור בהכתוב עצמו, שהעיקר צריכה להיות עשי ולא בגלל הענין דקבלת שכר כי זהו למחר, לאחר העשי]. ואינני מאריך בזה יותר, כי ממני"פ או שגם הנ"ל מספיק, ובאם אין זה מספיק, לא יוסיפו דבר כמה שורות וביאורים. ובזה ג"כ מענה על המשך מכתבו, שהוא מוותר על זקנותו וכו', כי זהו

מצילום האגרת. נדפסה בתשורה (ביסטריצקי, תשנ"ו).

בהענין דבא בימים: ראה לקו"ש חל"ה ע' 92. וש"נ.

מקרא מלא דבר הכתוב: ס"פ ואתחנן.

ומוסיפים חז"ל ומפרשים: עירובין כב, א. הובא בפרש"י עה"פ. וראה גם לקו"ש חכ"ט ע'

41 ואילך. וש"נ.

גי"כ רק שקוי"ט בשכל, ולא יתוסף דבר עי"ז בבירור הניצוצות ותכלית בריאת האדם עלי אדמות שהוא כדבר משנה, אני נבראתי לשמש את קוני וכו'.

אפשר שימצא בהני"ל ביטויים חריפים, אבל אין אדם נתפס על צערו, צער עמוק, בהתבוננותי באני"ש שהוציאם השי"ת מעמק הבכא, שם עסקו בעניני חבי"ד מתוך מס"י וסכנה בפועל, ותמורת אשר בצאתם ובואם למרחב, צריכים היו להוסיף במכש"כ וק"ו כ"פ ככה, רואים ההיפך בהחלט, אלא שמתרצים את הדבר בטעמים ונמוקים השכלות והסברות.

בברכה לבשו"ט בכל האמור, ואין טוב אלא טוב האמיתי טוב לשמים וטוב לבריות וטוב עושה פירות (קדושין מ' ע"א), והבין מזה מובן.

מ. שניאורסאהן

נ.ב. מוסגי"פ מה שהו"ל לאחרונה, ובטח יזכה בתוכנו גם את הרבים, וזכות הרבים תלוי בו.

ב

בי"ה. ז"ך אד"ר תשי"ז
ברוקלין

ש"ב הרה"ח אי"א נו"נ עוסק בצ"צ
מוה' שמואל מנחם מענדל שי

שלום וברכה!

מאשר הנני קבלת מכתבו מי"ז וי"ט אד"ר והקודמים, ובודאי אף שאינו מזכיר אודות זה, משתדלים להמשיך אל שיעורי הדא"ח גם מאלו העומדים חוצה, וכידוע ממרז"ל גודל הענין דלהוציא יקר מזולל, וביותר זקוקים לזה עתה, כיון שבאם לא זה יאמרו הרואים אשר הכתב הידוע עשה רושם, וק"ל. אלא שמובן שההמשכה הני"ל צריכה להיות בדרכי נועם, ופשיטא שבדרכי שלום, מיוסד על הדגשת הבעש"ט בהענין דואהבת לרעך כמוך.

ולחתונת אחותו צפורה שתליט"א,

כדבר משנה: קידושין בסופה.

ב

מצילום האגרת.

מוה' שמואל מנחם מענדל: ש"ס, ירושת"ו. אגרות נוספות אליו — אג"ק חכ"ז אגרת ירצט (צ' ש), ובהנסמן בהערות שם. חכ"ח אגרת ב'תתקסו. וכידוע ממרז"ל: ב"מ פה, א. ואהבת לרעך כמוך: קדושים יט, יח.

הנה יה"ר שתהיי בשעה טובה ומוצלחת ולבנין בית בישראל בנין עדי עד על
יסודי התורה והמצוה כפי שהם מוארים במאור שבתורה זוהי תורת החסידות.
בברכת מזל טוב מזל טוב ולבשו"ט

מ. שניאורסאהן

כבקשתו אזכיר את כל אלו שכותב אודותם (בהנ"ל ובמכ"י דיג' שבט) על
ציון כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע.

לזכות

גאלדא בת סימה רבקה

בקשר עם יום הולדת שלה

לשנת הצלחה בגשמיות וברוחניות

ולאריכות ימים ושנים טובות ובריאות

ולהצלחה רבה ומופלגה בכל עניני השליחות

ונחת רוח יהודי חסידותי מכל יוצאי חלצ"י

מתוך שמחה וטוב לבב